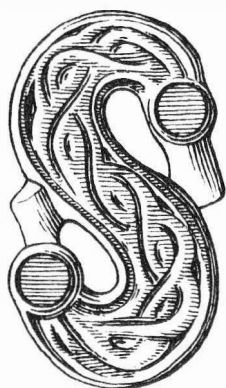

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

BRNO 1975

hradiště byl v těchto místech od dob vybudování prvního nespalitelného valu. Závažné doklady k řešení této otázky by mělo tedy poskytnout datování křídla bránového systému.

K řešení naznačených problémů byl realizován v letošní výzkumné sezoně jednak plošný odkryv nad vodní nádrží, jednak úzký řez křídla klešovitě brány, jehož cílem je snížit na minimum hladinu vodní nádrže až na úroveň bahnitých náplav a zajistit postupné vysychání svahových stěn. Tento odvodňovací řez bude v příštích výzkumných sezonách postupně rozšiřován a sledována stavební technika opevnění / ve srovnání s výsledky, dosaženými při řezu v Rusavské bráně / i archeologické nálezy. Širší průzkum Slavkovské brány s ohledem na mohutnost jejího vybudování je po stránce ekonomické i pracovních sil vyloučen, i když by byl po mnoha stránkách velmi zajímavý.

Keltisches Oppidum Hostýn, Gemeinde Chvalčov / Bez. Kroměříž /. Der ebene Teil der Akropolis nimmt in dem befestigten Terrain des Burgwalles die markanteste Position ein und gewährte gemeinsam mit den südlichen Hängen immer das reichste Sortiment an Funden. Durch neuzeitige Verbauungen ist ihr Terrain grösstenteils für eine archäologische Grabung vernichtet. Aus diesen Gründen trat man zuerst zur Untersuchung der Randteile heran und erst aufgrund der erreichten Erkenntnisse wird eine Revision von einigen Partien des Gipfels durchgeführt werden.

Im westlichen Teil des Hanges kann man bisher ganz deutlich unter der Akropolis Terranherrichtungen in Form von Terrassen die in Schichtenlinien verlaufen unterscheiden. Die ebenen Teile der zwei höchsten Stufen einschliesslich der schrägen Verbindungslinie wurden in der heurigen Grabungssaison untersucht. Auf der höher gelegenen Ebene stellte man ein Siedlungsobjekt mit rechteckigem Grundriss fest, das ohne Eintiefung in das felsige Terrain errichtet war. Die Fundamentrichtungen kann man auf Mauerüberresten aus trocken gelegten Steinen, in der Beseitigung der darunter liegenden Destruktionen der hallstattzeitlichen Kulturschichten bis auf das felsige Liegende usw. verfolgen. Nicht allzu weit nördlich von dem vorhergehenden entfernt, kann man ein ähnliches Objekt voraussetzen ; die Abdeckungen werden in der nächsten Grabungssaison beendet werden.

Die niedriger im Hange situierte Terranstufe scheint aufgrund der ersten Abdeckungsphase eher als Kommunikation ; wenn die weitere Grabung diesen Charakter bestätigt, kann vorausgesetzt werden, dass es sich um eine Verbindung mit der Kommunikation handelt, die im nördlichen Teil der Akropolis festgestellt wurde und zu der Eisenpforte zielt.

Um die Struktur des Wallkörpers, und zwar vor allem seiner Krone, die nicht im Schnitt des Walles in Rusavská Pforte erhalten blieb, näher zu erfassen, schien ein Kontrollschnitt in einem anderen Teil der Fortifikation als unerlässlich. Zu diesem Zweck wählte man den südlichen Zweig des Wallkörpers, der am mächtigsten auf dem mässigsten Berghang errichtet ist, bei dem man auch die sorgfältigsten Herrichtungen der Gipfelpartien erwarten kann.

Die Schlüsselfrage der Grabung betrifft auch die Slavkovská Pforte. Es ist hier vor allem die Frage des Wasserbehälters im westlichen Flügel : ob es sich um eine Zisterne handelt und ob man archäologisches Beweismaterial zu ihrer Datierung gewinnen kann. Ein weiteres Problem ist die Datierung der zangenförmigen Pforte überhaupt.

Zur Lösung der angedeuteten Probleme wurde in der heurigen Grabungssaison einesteiis eine Flächenabdeckung oberhalb des Wasserbehälters, andererseits ein schmaler Schnitt im Flügel der zangenförmigen Pforte realisiert, dessen Ziel es ist, den Wasserspiegel im Wasserbehälter zu senken und ein allmähliches Austrocknen der Wände sicherzustellen. Dieser Entwässerungsschnitt wird in den weiteren Grabungssaisonen nach und nach erweitert, seine Bautechnik verfolgt und mit den Ergebnissen verglichen werden, die beim Schnitt in der Rusavská Pforte erreicht wurden. Eine breitere Grabung der Slavkovská Pforte ist mit Rücksicht auf ihre Mächtigkeit von ökonomischer Sicht sowie seitens der Arbeitskräfte ausgeschlossen, auch wenn sie in mancher Hinsicht interessant wäre.

KELTSKÁ ŠPERKAŘSKÁ KOVOLITECKÁ DÍLNA V BOŘITOVĚ

/ okr. Blansko /

Věra S o u c h o p o v á, Okresní vlastivědné muzeum, Blansko

Karel L u d i k o v s k ý, AÚ ČSAV Brno

Pravěké a raně středověké osídlení katastru obce Bořitova a jeho okolí podmíněvala celá řada faktorů, z nichž, přes výhodné podmínky pro zemědělství, stále více vystupuje do popředí význam exploatace surovinových zdrojů, zvláště bohatých nalezišť železných rud, a jejich zpracování. S rostoucím významem užití a směny tohoto kovu pozorujeme i zvyšování aglomerace sídlišť v okruhu kolem ústřední trati " Na pís-kách", k níž se připojuje i nové sídliště, objevené ve vzdálenosti cca 900 m jižně od ní.

Zmíněná trat se rozkládala na mírně svázné plošině "Horek" a je se strany jižní a západní ohraničena stržemi, v nichž pramení studánky a potůčky. Laténské osídlení je doloženo jednak povrchovým sběrem v trati "Zádvoří", jednak zkoumaným objektem v sousední trati "Niva".

Slovanské železářské objekty, které zkoumala Věra Souchopová z OVM Blansko, nacházely se těsně pod ornici, na a pod úrovni hladiny spráše a zčásti v zásypu keltského výrobního objektu. Jeho výchozím tvarem byla obdélná jáma o plošné rozloze 23 m², s kolmými stěnami a téměř vodorovným dnem v hloubce 0,8 m od úrovně dnešního povrchu. Delší jižní stěnu narušila slovanská vyhríváčka a jáma až k hladině dna v místech, kde zpravidla nacházíme u keltských polozemnic vstupní / vchodovou / sníženinu. Jiná slovanská

zásobnicová jáma, zahloubená ještě 0,40 m pod úroveň keltské dílny, zničila, až na malý zbytek, pícku v jejím jihozápadním nároží. Kruhovou mísovitou jámu vyhloubenou severně od ní je možné, s přihlédnutím k vymazání několika vrstvami zeleného slínu, považovat za nádržku na vodu. Další jamka v severozápadním nároží zhruba čtvercovitého tvaru byla jen nepatrně zahloubena pod úroveň dna.

Ústředním zařízením objektu byl komplex, složený z obdélného žlabu organicky spojeného s tavící pecí. Vlastní žlab, jen mělce zahloubený pod úroveň dna, sledoval zhruba linii severní podélné stěny. V jeho dně byla vyhloubena čtrnáct drobných kúlových jamek, avšak pouze jedinou větších rozměrů v jeho jihozápadním nároží lze spojit - mj. s ohledem na její polohu - s konstrukcí zastřešení stavby. Nevypálené dno tavící pece, jen mírně zahloubené pod úroveň dna, překrývala vrstva drolivé, špatně vypálené hlíny; po jejím odstranění se objevilo pět drobných kúlových jamek. Obvodové stěny pece nepravidelně eliptického obrysu o maximálním průměru 0,9 m zpevňovala a vážala konstrukce páteřových nosníků, upevněných do podloží a oboustranně omazaných vrstvou mazanice proměnné tloušťky. Stěny pece, propálené do cihlově červeného odstínu, se dochovaly do výše 0,3 m nad úroveň dna. V jejich okolí se porůznu vyskytovaly fragmenty tavících tyglíků, hliněných forem po odlévání předmětů, drobné kusy strusky atd. Největší množství tohoto druhu náleзовého materiálu však pochází z jámy v jihozápadním nároží stavby, na jejíž odpadový charakter nasvědčoval jak její tvar, tak i obsah zásypu bohatý na uhlíky a dyznová cihla.

S úpravou vnitřního prostoru, nepochybně s ohledem na výrobní činnost, souvisí stopy po drobných, horizontálně ve dvou řadách nad sebou do vertikální východní stěny zaražených kolíků o malém průměru kulatiny.

Popsaný výrobní objekt lze jednoznačně spojit s funkcí slévačské dílny bronzu /a snad i jiných barevných či drahých kovů/, podle předběžného studia nálezů sloužícího k odlévání drobných zdobných předmětů na rozdíl od dílny, odkryté v r. 1971 v trati "Na pískách", /1/ která svým celkovým pojetím i obsahem svědčí spíše pro druhou etapu pracovního procesu, kovotepectví, mechanické opracování, broušení, leštění a jiné finální práce, již také proto, že schází doklady o jakémkoliv tepelném zpracování výrobků a tavení kovů. S ohledem na lokální vzdálenost nelze uvést bez velmi podrobné analýzy materiálu oba výrobní objekty do přímé souvislosti a návaznosti výrobních procesů, jak to lze předpokládat při přímém sousedství podobných staveb, které byly odkryty např. v Mistříně /2/. V našem případě lze soudit spíše na samostatnou existenci podobných výrobních celků v rámci uvedených sídlišť.

Uvedený jev diferenciace šperkařských dílen, resp. specialisace výrobních procesů do jednotlivých objektů /neboť na tomto základě nelze spolehlivě prokázat specialisaci jednotlivých řemeslníků/ ukazuje na rozsáhlost a velmi složitou organizaci výrobních procesů, která podporuje these o existenci hospodářských aglomerací s převahou neagrárního charakteru výroby souběžných s rozkvětem oppid a jejich význam jako center výrobně-obchodního charakteru s dosahem krajovým či jako uzlu dálkového obchodu /3/.

P o z n á m k y :

- 1 V. Souchopová - K. Ludikovský, Laténské sídliště v Bořitově, okr. Blansko, PV 1971, 77-79, tab. 72 - 75.
- 2 K. Ludikovský, Výzkum na keltském sídlišti v Mistříně, okr. Hodonín, PV 1967, 56-58, tab. 41 - 42.
- 3 K. Ludikovský, Hostýn, Gemeinde Chvalčov, Kr. Kroměříž, AR 23 1971, 312-321, Taf. I.

Keltische Goldschmiedewerkstätte in Bořitov /Bez. Blansko/. Die prähistorische und frühmittelalterliche Besiedlung im Kataster der Gemeinde Bořitov und ihrer Umgebung bedingte eine ganze Reihe von Faktoren, von denen immer mehr in den Vordergrund die Bedeutung der Exploitation der Rohstoffquellen tritt, besonders dann der reichen Fundorte an Eisenerz und ihre Verarbeitung. Mit der wachsenden Bedeutung der Verwendung und des Tausches dieses Materiales beobachten wir auch ein Anwachsen der Agglomeration von Siedlungen im Umkreis um die Zentralflur "Na pískách", an die sich auch die neue Siedlung anschliesst, die ca. 900m südlich von dieser entdeckt wurde.

Die erwähnte Flur erstreckt sich auf dem mässig abfallenden Plateau "Horky" und ist von der Süd- und Westseite von Schluchten mit Wasserquellen begrenzt. Die latenezeitliche Besiedlung ist einerseits durch Oberflächenfunde in der Flur "Zádvoří", andererseits durch das untersuchte Objekt in der benachbarten Flur "Niva" belegt.

Die Ausgangsform des Objektes war eine längliche Grube in einem Ausmasse von 23 m², mit senkrechten Wänden und einem 0,8m von der Oberfläche tiefen Boden. Die südliche Längswand stürzte eine slawische Grube an der Stelle des Eingangsteiles; eine andere slawische Grube, die 0,40m unter das Bodenniveau der Hütte reicht, zerstörte - bis auf einen kleinen Rest - einen Herd in ihrer südwestlichen Ecke. Die kreisförmige schüsselartige Grube nördlich von ihr, mit einigen Schichten grünen Mergels ausgeschmiert, kann man als Wasserbehälter betrachten. Eine andere viereckige Grube in der nordwestlichen Ecke war nur etwas wenig unter dem Bodenniveau eingetieft.

Die Zentraleinrichtung des Objektes ist der Komplex, der aus einer länglichen Rinne besteht, die organisch mit dem Schmelzofen verbunden war. In der Rinne, seicht unter dem Bodenniveau in ostwestlicher Richtung eingetieft, waren 14 kleine Pfostengruben eingetieft; nur eine einzige mit grösseren Ausmassen in der südwestlichen Ecke kann man mit der Konstruktion der Überdachung des Baues verbinden. Der nicht ausgebrannte Boden des Schmelzofens, mässig unter dem Bodenniveau eingetieft, überdeckte eine Schicht an bröseliger, schlecht gebrannter Erde; nach ihrer Entfernung erschienen 5 kleine Pfostengruben. Die Umfangswände des unregelmässigen eliptischen Herdes im Ø von max. 0,90m festigte eine Konstruktion von Trappfosten, in dem Liegenden befestigt und mit einer Lehmewurfschicht von verschiedentlicher Stärke

ausgeschmiedet. In der Umgebung des Herdes kamen Fragmente von Schmelztiegeln, tönernen Formen zum Abgiessen von Gegenständen, Schlackebruchstücke u. a. vor. Die grösste Menge dieser Art an Fundmaterial stammt aus der Grube in der südwestlichen Ecke des Baues, von dessen Abfallcharakter ausser der Form auch der Inhalt der Aufschüttung zeugt, die reich an Holzkohlenstückchen war, ferner ein Düsenziegel usw. Mit der Herrichtung des Innenraumes, zweifellos mit Rücksicht auf die Produktionstätigkeit, hängen auch die Spuren von kleinen, horizontal in zwei Reihen obereinander in die vertikale Wand eingearamten Pflöcken zusammen.

Das beschriebene Objekt kann man eindeutig mit der Funktion einer Bronzegusswerkstätte /und vielleicht auch von anderen Bunt- oder Edelmetallen/ zum Abgiessen kleiner Ziergegenstände verbinden, zum Unterschied von der Werkstätte, die im Jahre 1971 in der Flur "Na pískách" /1/ abgedeckt wurde, die eher von der zweiten Phase des Arbeitsprozesses zeugt /mechanische Bearbeitung und andere Finalarbeiten/. Mit Rücksicht auf die lokale Entfernung der Objekte kann man ohne eine eingehendere Analyse des Inhaltes beide Objekte nicht in einem direkten Zusammenhang geben, wie man bei einer direkten Nachbarschaft ähnlicher Bauten voraussetzen kann, die z. B. in Mistřín /2/ abgedeckt wurden. In unserem Falle kann eher eine selbständige Existenz von Produktionseinheiten im Rahmen der einzelnen Siedlungen vorausgesetzt werden.

Die angeführte Erscheinung einer Differenzierung von Goldschmiedewerkstätten, resp. die Spezialisierung der Produktionsprozesse in den einzelnen Objekten /denn auf dieser Grundlage kann man nicht beweisen, ob es sich um die Spezialisierung einzelner Handwerke handelt/ weist auf die Ausdehnung und sehr komplizierte Organisation der Produktionsprozesse, die die These von der Existenz wirtschaftlicher Agglomerationen mit dem Übergewicht eines nichtagrarischen Charakters der Produktion parallel mit dem Aufblühen der Oppiden und ihre Bedeutung als Zentren eines Produktions-Handelscharakters mit einer lokalen Tragweite oder als Knoten des Fernhandles /3/ unterstützt.

LATÉNSKÁ SÍDLIŠTĚ NA KATASTRU HULÍNA A OKOLÍ

/ okr. Kroměříž /

Karel Ludikovsky, AÚ ČSAV Brno - Dalibor Kolbinger, Hulín

/ Tab. 23 - 26 /

Struktura a kulturní obraz opevněného centra na Hostýně je řešen terenními odkryvy na lokalitě; jeho historická úloha, geneticky spjatá s jeho strategickou polohou, bohatstvím a druhem surovinových zdrojů kraje, dálkovými spoji ap. je součástí i produktem vývoje celého prostředí. Z dominantních faktorů nepochybně zaujímala významnou úlohu spoluúčast na exploataci a zpracování výtěžků surovinových zdrojů, avšak neméně relevantním činitelem pro jeho existenci byla agrikulturní základna prostředí. Všechny tyto faktory spolupůsobily na rozkvět tohoto hospodářsko-mocenského centra, a naopak, zpětně působily na krystalisaci prostředí na něm závislého a ovlivňovaly jeho vývoj.

K dosud známým nalezištím přibyla v poslední době celá řada nových lokalit; avšak ani tento stav nelze dosud pokládat za konečný, i když se hustota osad blíží a místy dosahuje současné úrovně.

Rovinný katastr Hulína a jeho nejbližšího okolí je protkán sítí vodních toků, zvlnění terénu je vcelku mírné a nevýrazné. Většina nalezišť se nachází v nadmořské výšce kolem 200 m, na úrodných půdách v blízkosti vodních zdrojů. Osady byly zakládány na jihozápadních i jihovýchodních svazích, rovinných částech ap. povolvných terenních vln. Značná část těchto lokalit, jejichž rozložení odpovídá charakteru kraje a možností plného využití zemědělské půdy, poskytovala místo pro zakládání osad v dobách před laténským osídlením i po něm.

Na území vlastního HULÍNA jsou to následující naleziště /1/ :

"Vysoké trní" /1/ - Zlomky laténské keramiky a lignitového náramku sesbírány na nízkém výběžku terenní vlny, v nejnižší části svahu až inundačním terénu směrem k jihu.

"Daleká" /2/ - Trať se nachází na nízkém západním svahu terenní vlny a je oddělena potokem od trati "Vysoké trní". Laténské nálezy jsou odtud doloženy pouze sporadicky; převaha osídlení náleží do období římského.

"Přední hony" /3/ - Sídliště se rozkládá na jižním svahu nízké terenní vlny podél bezejmenného potoka a charakterisuje je shodná povaha osídlení i nálezů jako v "Daleké".

"Na suché" /4/ - Lokalita náleží již do inundačního pásma řeky Moravy a rozkládá se při jižním břehu bezejmenného potoka. Pevaha nálezů patří do 11. - 12. století; laténské nálezy nejsou dosud příliš početné.

"Nivky" /5/ - Naleziště s několikanásobným osídlením v pravěku. Laténské nálezy se koncentrují ve východní části trati na vrcholu terenní vlny dosud v ne příliš velkém počtu.

"Višňovce" /6/ - Trať se rozkládá na nízkém sprašovém návrší se sklonem k jihu. Pevaha nálezů patří do laténské keramiky doložena dosud sporadicky.

"Zadní a Přední úzké" /7/ - Naleziště na západním svahu nízké terenní vlny nebylo dosud intenzivně prohlédnuto; nálezy jsou proto zatím nepříliš početné.

ZÁHLINICE :

"U kapličky" /12/ - Na 2 km dlouhé šterkopískové terase lze sledovat celou řadu pravěkých sídlišť. Nálezy z laténského období se soustřeďují především v nejbližším okolí "Božích muk".

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík

Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový

Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby : doc. dr. B. Klína, A. Životská

Na titulním listě : stříbrná spona z doby stěhování národů ze Šakvic

Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně

Evidenční číslo : ÚVTEI-73332

Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejné